

MARTYN FERENC (1899–1986)

Szélkakas terve I. | Windrooster Plan I., 1955–1956

Cím nélkül, 1955 körül | Untitled, around 1955

MARTYN FERENC (1899–1986)

Szélkakas terve I. | Windrooster Plan I., 1955–1956

Hegesztett, kalapált vas | Welded, wrought iron
Magasság | Height: 113,5 cm
Jelzés nélkül | Not signed

PROVENIENCIA | PROVENANCE:
| egykor Harmat Györgyné tulajdonában, Pécs

PÁRDARABJA REPRODUKÁLVA | PENDANT REPRODUCED:
| Hárs Éva: Martyn Ferenc életmű katalógusa,
Somogy Megyei Múzeumigazgatóság, 1985, 283.o., 1790. tétel

MARTYN FERENC (1899–1986)

Cím nélkül, 1955 körül | Untitled, around 1955

Olaj, vászon | Oil on canvas, 50,5 x 65 cm
Jelzés nélkül | Not signed

PROVENIENCIA | PROVENANCE:
| egykor Harmat Györgyné tulajdonában, Pécs

A két tétel együttes kezdő ára | Starting price of the 2 lots: 5 000 000 Ft / 13 021 EUR
Becsérték: 8 000 000 - 12 000 000 Ft
Estimate: 20 833 - 31 250 EUR

MARTYN FERENC álomszerű víziói

1. Paul Klee: Akvárium, 1921

A Rippi-Rónai Józsefnél tanuló, a látványteljeslet megismerő Martyn Ferenc 1926-ban Párizsba veszi az irányt, ahol az 1930-as évek közepére egy speciális formanyelvet sajátít el: az organikus absztrakt képképzést szürrealista térkezeléssel és asszociatív eljárásomóddal keveri. A megtalált út egyik alapja a szürrealizmus felfedezése, amely eleinte nem annak szellemi átvételében érzékelhető, hanem például kompozícióhasználatában („lebegő hatás” a horizont jelölése vagy a plasztikus háttér elkerülése révén). Eközben Martyn hű marad mesterének szerkezetcentrikus gondolkodásához: a kép, vagy a szobor teljes terét egyaránt hangsúlyozó cézanne-i elvéhez. 1933-ban tudatosan tér át a figuratív ábrázolásmódból a nonfiguratívra, az Abstraction-Création csoporthoz való csatlakozásának hatására. A világhírű kör éppen ekkor gazdasági okok folytán bővül exkluzív társaságból (például Piet Mondrian, Moholy-Nagy László, Auguste Herbin, František Kupka vagy Jean Arp) egy soknemzetiségű, színes nonfiguratív körre, vagyis az ismeretlen, tehetséges absztrakt alkotók felé is megnyitja kapuit. Sőt a legújabb kutatások rámutatnak, hogy a csoport idővel az ellenségesnek tekintett irányzatot, a szürrealista vonalat is befogadja. Martyn így ismeretlen s új izgalmas alkotóként lép be a társaságba, ahol organikus absztrakt művészként kap bizalmat, ugyanakkor szürrealista irányultsága már szellemi szinten is utat tör, a „tudattalan” feltárása érdekl. Képein a vízzel, tájjal kapcsolatos emlékek (növény- és az állatvilág, elsődlegesen halak és madarak) feldézése foglalkoztatja. A csoportban való működés (1936-ban oszlik fel a kör) az intervallum rövidsége ellenére is mély nyomot hagy benne. A megtalált, s világszintű trendekkel akkor egészében kurrens formanyelv s az itteni hatások az egész életművét meghatározzák, így a két, aukcióra bocsátott mű esetében is. Martyn a párizsi (magyar származású) absztraktok közül egyedülként tér haza, és az itthon idegennek ható absztrakt művészeti világ egyik meghonosítójává válik, erre leginkább az Európai Iskola alkotóira gyakorolt befolyása példa. A Párizsban megtalált vizualitás és absztrakció evidensen származik az 1940-es és 1950-es évekbeli munkásságában.

2. Alberto Giacometti: Man Painting, 1947
Tate, London

Sőt a korábbi molívumok ellérő használata is jellemző rá, de meghatározó a franciaországi művészeti hatások évekkel később történő első feldolgozása is. Különösen izgalmas ez annak tükrében, hogy Martyn kénytelen kint hagyni a műveit. Másrészt hazai művészeti alkotótevékenysége a „tiltott absztraktok” korában, a szocialista kultúra elszeparált világában zajlik, vagyis publikum nélkül, titokban dolgozik. Martyn 1969-ig nem fed fel nonfiguratív munkásságát, nem állítja ki absztrakt képeit, csupán szók bizalmi köre, például tanítványai ismerhetik azt. Az 1940-es és 1950-es évek időszakából az aspektusból is különleges, hogy életművében főleg ekkor koncentrált a szobrászatra. Először a képei vízközpöntű komplex, absztrakt struktúráit ülteti át a plasztika nyelvére, majd olyan anyagokkal kísérletezik, amelyek révén az időállóság és a súlyosabb, illetve a könnyed tömegformálás is adott, például a bronzal. Alberto Giacometti hosszúra nyúló alakzatai az ötvenes években csupán alapzatot és materiális hatást jelentenek Martynnak, ugyanakkor a kompozíció fő elemeiben a komplex absztrakt alakzatok horizontális ábrázolása vonzza továbbra is. Szembetűnő, hogy Martyn ekkor gyakran funkcióit is társít a szobrokhoz, így a reprezentált 1955-56-os munkája a *Szélkakas terve* elnevezést kapja, vagyis a világtól elzárt absztrakt tevékenysége nem gátolja abban, hogy köztérben, kültéri megoldásokban gondolkodjon. Két ilyen, szélkakasként funkcionáló különleges fekete álló szobrárt ismerjük. A formavilág a festészetével azonos, sőt a képiség annyira erőteljes, hogy a mű háromdimenzióssága, körbejárhatósága ellenére szinte reliefként működik – csakúgy, mint az 1940-es években született művei. A másik aukcióra bocsátott, eddig datálatlan mű a másik kakasterv szobor párja. Továbbá a fekete árnyképeket ábrázoló *Kollázs* című grafikája azonos képi módszerrel is ráerősít arra, hogy ez a festmény elkészült, 1955-re tehető. Ugyanakkor az, hogy az aukcióra került festménye hiányzik Martyn eddig megjelent életmű-katalógusából nem meglepő, hiszen a könyvben lévő képanyag nem teljes, évenkénti eloszlása elgondolkodtatóan aránytalan, például ebből az évből is alig sorol fel alkotásokat. Mégis feltételezhető, hogy Martyn ekkor

3. Joan Miró: Maternity, 1924
Scottish National Gallery, Edinburgh, UK

néhány olyan hasonló festményt készíthet, amelyeken fekete kitöltéssel, árnykép-hatással él. Hiszen mindig sorozatokban, problémákban gondolkodik, és évente több tucat festmény és azonos mennyiségű grafika megalkotása jellemzi (míg a katalógus erre az időszakra nyolc olajképet számol). Ebben az esetben a már martyni kézjegyek tekinthető horizontális képforma, teljes szerkezet hangsúlya, s a szürrealista térkezelés, így a lebegtetett absztrakt alakzatok alkalmazása mellett evidensen érzékelhető az új martyni probléma: a fekete színnel kitöltött alakzatok líraiságának és a végtelennek tetsző tér közti kontraszt megteremtésének a kérdése, amely csak fokozta a lebegő hatást és a metafizikus térérzetet. A természet alapú téma (például kakas, állat- és növényvilág), a formák kecsessége, az elrendezés, a korábbi szerkezeti hagyományok mellett Paul Klee akvárium-jellegű képeit idézi (amely Martyn tanítványa, Lantos Ferenc visszaemlékezése szerint lekötö a mesterét ekkoriban). Martyn képeinek formavilága azonban sokkal inkább köthető Joan Miró ún. álomfestményeinek figuráihoz, aki hozzá hasonlóan főleg az 1924-1940-es évek között kerülő alakzatainál a hagyományos festői ábrázolást, például a tömegszerűséget, a perspektívát vagy az árnyékolást.

MÉSZÁROS FLÓRA